IHS

X. J. DEHARBE, T. J.

KATECHIZM
Rzymsko-Katolicki
DLA
SZKÓŁ POLSKICH
W AMERYCE.

CHICAGO.
POLISH AMERICAN PUBLISHING
COMPANY.

Szymon St. Deptuła

X. J. DEHARBE, T. J.

KATECHIZM
Rzymsko-Katolicki

dla Szkół Polskich
w Ameryce

Nakladem i drukiem W. Smulski Publishing Company

IMPRIMATUR.

Posnaniae, die 11 Aprilis, 1868.

Consistorium Generale Archiepiscopale.

JOANNES JANISZEWSKI, (L. S.)

PACIERZ.

W Imię † Ojca † i Syna † i Ducha Świętego. Amen.

Modlitwa Pańska.

Ojcze nasz, któryś jest w niebiesiech! — Święć się Imię Twoje. — Przyjdź królestwo Twoje. — Bądź wola Twoja, jako w niebie tak i na ziemi. — Chleba naszego powszedniego daj nam dzisiaj. — A odpuść nam nasze winy, jako i my odpuszczamy naszym winowajcom. — I nie wódź nas na pokuszenie. — Ale zbaw nas od złego Amen.

Pozdrowienie Anielskie.

Zdrowaś Marya, łaskiś pełna, Pan z Tobą. — Błogosławionaś Ty między niewiastami i błogosławion owoc zywota Twojego Jezus. — Święta Maryo, Matko Boża, módl się za nami grzesznymi teraz i w godzinę śmierci naszej. Amen.

Skład Apostolski.

Wierzę w Boga Ojca, Wszechmogącego Stworzyciela nieba i ziemi. — I w Jezusa Chrystusa, Syna Jego jedynego, Pana naszego. — Który się począł z Ducha Świętego, narodził się z Maryi Panny. — Umęczon pod Pontskim Piłatem, ukrzyżowan, umarł i pogrzebion. —

Zstąpił do piekła, trzeciego dnia zmartwychwstał. — Wstąpił na niebiosa, siedzi na prawicy Boga Ojca Wszechmogącego. — Stamtąd przyjdzie sądzić żywych i umarłych.

Wierzę w Ducha Świętego. — Święty Kościół powszechny, Świętych obcowanie. — Grzechów odpuszczenie. — Ciała zmartwychwstanie. — Żywot wieczny. Amen.

Dziesięć przykazań Bożych.

Jam jest Pan Bóg twój, którym cię wywiódł z ziemi egipskiej, z domu niewoli.

1. Nie będziesz miał bogów cudzych przedemną.
2. Nie będziesz brał Imienia Pana Boga Twego nadaremno.
3. Pamiętaj, abyś dzień święty święcił.
4. Czcij ojca twego i matkę twoją.
5. Nie zabijaj.
6. Nie cudzołóż.
7. Nie kradnij.
8. Nie mów przeciw bliźniemu twemu fałszywego świadectwa.
9. Nie pożądaj żony bliźniego twego.
10. Ani domu, ani sługi, ani służebnicy, ani wołu, ani osła, ani żadnej rzeczy, która jego jest.

Akty strzeliste.

1. Jezu, Maryo, Józefie Święty! Oddaję Wam duszę moją w ręce Wasze.
2. O Maryo, bez zmazy poczęta! Módl się za nami, którzy się do Ciebie uciekamy!
3. Któryś cierpiał za nas rany, Jezu Chryste, zmiłuj się nad nami!
4. Niechaj będzie pochwalony Przenajświętszy Sakrament — teraz i zawsze i na wieki wieków! Amen.
5. Boże! bądź miłościw grzesznej duszy mojej.
6. A dusze wiernych zmarłych niech odpoczywają w pokoju. Wieczny odpoczynek racz im dać Panie, a światłość wiekuista niechaj im świeci na wieki wieków! Amen.

Ofiarowanie pacierza,

modłów porannych i wieczornych.

Ofiaruję Ci, Panie, ten pacierz na cześć i chwałę Twoją Przenajświętszą; a proszę Cię racz mi dać zdrowie dobre, rozum dobry, pamięć dobrą, bojaźń Boską, przyjaźń ludzką i błogosławieństwo Twoje Przenajświętsze. Także rodzinie, krewnym, dobrodziejom, przyjaciołom moim racz dać Panie zdrowie i błogosławieństwo Twoje Święte, a dusze wiernych zmarłych, niech odpoczywają w pokoju wiecznym. Amen.

KATECHIZM OGÓLNY.

Sześć prawd, które każdy człowiek wiedzieć i wierzyć powinien pod utratą zbawienia.

1. Że jest Bóg, który wszystko stworzył i wszystkiem rządzi.
2. Że Bóg jest sprawiedliwy Sędzia, który za dobre wynagradza, a za złe karze.
3. Że Bóg jest jeden w trzech Osobach, to jest Bóg Ojciec, Syn Boży i Duch Święty, czyli Trójca Święta.
4. Że druga Osoba Trójcy Świętej, to jest Syn Boży stał się człowiekiem i umarł na krzyżu dla naszego zbawienia.
5. Że łaska Boska do zbawienia jest koniecznie potrzebna.
6. Że dusza ludzka jest nieśmiertelna, czyli, że nigdy nie umiera.

Sakramenta święte.

1. Chrzest; 2. Bierzmowanie; 3. Ciało i Krew Pańska; 4. Pokuta; 5. Ostatnie Olejem świętym namaszczenie; 6. Kapłaństwo; 7. Małżeństwo.

Pięć warunków do godnego przyjęcia Sakramentu Pokuty.

1. Rachunek sumienia; 2. Żal za grzechy; 3 Mo-

cne przedsięwzięcie poprawy; 4. Spowiedź; 5. Zadosyćuczynienie.

Pięć przedniejszych przykazań kościelnych.

1. Postanowione od Kościoła dni święte święcić.
2. Mszy świętej i kazania w dni święte z uczciwością i nabożeństwem słuchać.
3. Nakazane w pewne dni posty zachowywać i w Piątki i Soboty od mięsa się wstrzymywać.
4. Przynajmniej raz w rok, około Wielkanocy, właściwemu kapłanowi spowiadać się i komunikować w własnej parafii, albo w innej za dozwoleniem swego Pasterza.
5. Dziesięciny kościelne wiernie pasterzom swoim oddawać i wesel w czasach zakazanych nie sprawować.

Dwa przykazania miłości.

1. Będziesz miłował Pana Boga twego, z całego serca twego, z całej duszy twojej i ze wszystkich sił twoich.
2. A bliźniego twego, jak siebie samego.

Dwa przykazania natury.

1. Czego nie chcesz, aby ci kto inny czynił, tego nikomu nie czyń.
2. Wszystko co chcecie, aby wam ludzie czynili, to wy im też czyńcie.

Istotne powinności Chrześcijanina.

Zbawiciel naucza ich następującymi słowy:

1. Jeżeli kto chce mnie naśladować, niech się zaprze sam siebie, a niosąc codziennie krzyż swój, niech idzie za mną.
2. Uczcie się odemnie, albowiem ja jestem cichy i pokornego serca.
3. Miłujcie nieprzyjaciół waszych, czyńcie dobrze tym, którzy was nienawidzą, a módlcie się za tych, którzy was prześladują i obrażają.
4. Miłujcie się wzajemnie, jak ja was umiłowałem; po tem poznają was, że uczniami moimi jesteście, jeżeli wzajemnie miłować się będziecie, jak ja was umiłowałem.

Sprawiedliwość Chrześcijańska.

1. Chroń się złego; 2. Czyń dobrze; 3. Usiłuj coraz bardziej być podobnym Bogu, Ojcu twojemu niebieskiemu.

Ośm błogosławieństw.

1. Błogosławieni ubodzy w duchu, albowiem ich jest królestwo niebieskie.
2. Błogosławieni cisi, albowiem oni odziedziczą ziemię
3. Błogosławieni, którzy płaczą, albowiem oni będą pocieszeni.
4. Błogosławieni, którzy łakną i pragną sprawiedliwości, albowiem oni będą nasyceni.

5. Błogosławieni miłosierni, albowiem oni miłosierdzia dostąpią.
6 Błogosławieni czystego serca, albowiem oni Boga oglądać będą.
7. Błogosławieni pokój czyniący, albowiem synami Bożymi nazwani będą.
8. Błogosławieni, którzy prześladowanie cierpią dla sprawiedliwości, albowiem ich jest królestwo niebieskie.

Cnoty Boskie czyli teologiczne.

1. Wiara; 2. Nadzieja; 3. Miłość Boska.

Trzy rady ewangeliczne.

1. Dobrowolne ubóstwo; 2. Dożywotnia czystość; 3. Zupełne posłuszeństwo duchownemu przełożonemu.

Cnoty kardynalne.

1. Roztropność; 2. Wstrzemięźliwość; 3. Sprawiedliwość; 4. Męstwo.

Cnoty moralne siedmiu grzechom głównym przeciwne.

1. Pokora; 2. Szczodrobliwość; 3. Czystość 4 Miłość; 5. Mierność; 6. Cierpliwość; 7. Pobożność, czyli pilne ćwiczenie się w służbie Bożej.

Najprzedniejsze dobre uczynki.

1. Modlitwa; 2. Post; 3. Jałmużna, czyli miłosierdzie.

Uczynki miłosierne co do duszy.

1. Grzeszących upominać i karać; 2. Nieumiejętnych nauczać; 3. Wątpiącym dobrze radzić; 4. Modlić się za bliźnich; 5. Strapionych pocieszać; 6. Krzywdy cierpliwie znosić; 7. Urazy chętnie darować.

Uczynki miłosierne co do ciała.

1. Łaknących nakarmić; 2. Pragnących napoić; 3. Nagich przyodziać; 4. Podróżnych w dom przyjąć; 5. Więźniów pocieszać; 6. Chorych nawiedzać; 7. Umarłych pogrzebać.

Grzechy główne.

1. Pycha; 2. Łakomstwo; 3. Nieczystość; 4. Zazdrość; 5. Obżarstwo, czyli nieumiarkowanie w jedzeniu i piciu; 6. Gniew; 7. Lenistwo.

Grzechy cudze.

1. Radzić do grzechu; 2. Rozkazywać drugiemu grzeszyć; 3. Zezwalać na grzech; 4. Pobudzać do grzechu; 5. Pochwalać grzech cudzy; 8. Czynić się uczestnikiem grzechu; 9. Uniewinniać grzech cudzy.

Grzechy przeciwko Duchowi św.

1. Grzeszyć zuchwale w nadziei miłosierdzia Boskiego.
2. Rozpaczać albo wątpić o łasce i miłosierdziu Boskiem.

3. Sprzeciwiać się uznanej chrześcijańskiej prawdzie.
4. Braciom łaski Boskiej nie życzyć i zazdrościć.
5. Przeciw zbawiennym natchnieniom być zatwardziałego serca.
6. Umyślnie pokutę zaniedbywać aż do śmierci.

Grzechy wołające o pomstę do Nieba.

1. Umyślne zabójstwo; 2. Grzech sodomski, czyli nieczystość przeciw przyrodzeniu; 3. Uciśnienie ubogich, wdów i sierot; 4. Zatrzymanie zapłaty sługom, robotnikom i najemnikom.

Ostatnie rzeczy oczekujące człowieka.

1. Śmierć; 2. Sąd Boży; 3. Niebo albo Piekło.

Akty Chrześcijańskie.

Akt wiary.

Wierzę w Ciebie Boże żywy,
W Trójcy jedyny prawdziwy,
Wierzę coś objawił Boże,
Twe słowo chybić nie może.

Akt nadziei.

Ufam Tobie, boś Ty wierny,
Wszechmogący, miłosierny.

Akt miłości.

Boże! choć Cię nie pojmuję,
Jednak nad wszystko miłuję.

Akt żalu.

Ach! żałuję za me złości
Jedynie dla Twej miłości;
Bądź miłościw mnie grzesznemu!

Miłość bliźnich.

Dla Ciebie odpuszczam bliźniemu,
A jako samego siebie
Wszystkich miłuję dla Ciebie.

Ofiarowanie.

Myśli, słowa, sprawy moje
Poświęcam na chwałę Twoję.

Za zmarłych.

Daj nam łaskę, przebaczenie,
Duszom zmarłych odpuszczenie.

Afekt do N. P. Maryi i do Pana Jezusa.

Maryo, strzeż serca mego!
O Jezu, nie wychodź z niego.
Póki mi tchu, życia stanie,
Nie opuść mnie Jezu, Panie.

Afekt do św. Józefa.

O Józefie ratuj nas
W życiu, w śmierci, w każdy czas.

Afekt do św. Anioła stróża.

Aniele Stróżu mój,
Ty zawsze przy mnie stój:
Rano, w wieczór, we dnie, w nocy
Bądź mi zawsze ku pomocy.
Jezus, Marya, Józef! wam oddaje
Serce, ciało i duszę moję! Amen.

Przed Najświętszym Sakramentem.

Chwała i dziękczynienie
Bądź w każdym momencie,
Jezusowi w Najświętszym
Boskim Sakramencie
Ile minut w godzinie
A godzin w wieczności,

Tylekroć bądź pochwalon,
Jezu ma miłości!

Przy pokropieniu wodą święconą.

Przez to święte pokropienie,
Boże odpuść me zgrzeszenie,
Na tknięcie tej wody świętej
Niech ucieka duch przeklęty!

Modlitwa przed jedzeniem.

W Imię † Ojca † i Syna † i Ducha Świętego. Amen.

Pobłogosław, Panie Boże nas i te dary, które z Twej szczodrobliwości pożywać mamy, przez Pana naszego Jezusa Chrystusa, który z Tobą i z Duchem Świętym żyje i króluje Bóg w Trójcy Świętej jedyny na wieki wieków. Amen.

Modlitwa po jedzeniu.

Dziękujemy Ci Panie za te dary, którešmy z Twej świętej szczodrobliwości pożywali, przez Pana naszego Jezusa Chrystusa, który z Tobą i z Duchem Świętym żyje i króluje Bóg w Trójcy Świętej jedyny na wieki wieków. Amen.

KATECHIZM SZCZEGÓŁOWY.

Wstęp.

1. *Na co jesteś tu na ziemi?*
Jestem na to tu na ziemi, abym Boga znał, miłował Go, Jemu wiernie służył i przez to do nieba się dostał.

2. *Co jest niebo?*
Niebo jest to miejsce wiecznej i zupełnej szczęśliwości.

3. *Skąd poznajesz Boga najlepiej?*
Z wiary chrześcijańskiej.

4. *Co znaczy "wierzyć?"*
Wierzyć jest to mieć coś za prawdę, dla tego, że Bóg to powiedział.

5. *W co powinien chrześcijanin przedewszystkiem wierzyć?*
Chrześcijanin powinien przedewszystkiem w sześć Prawd wierzyć.

6. *Która jest pierwsza prawda?*
Że jest Bóg, który wszystko stworzył i wszystkiem rządzi.

7. *Która jest druga prawda?*
Że Bóg jest sprawiedliwy Sędzia, który za dobre wynagradza, a za złe karze.

8. *Która jest trzecia prawda?*
Że Bóg jest jeden w trzech Osobach: Bóg Ojciec, Syn Boży i Duch Święty, czyli Trójca święta.

9. *Która jest czwarta prawda?*
Że Syn Boży stał się człowiekiem, umarł na krzyżu dla naszego zbawienia.

10. *Która jest piąta prawda?*
Że łaska Boska do zbawienia jest koniecznie potrzebna.

11. *Która jest szósta prawda?*
Że dusza ludzka jest nieśmiertelna, czyli, że nigdy nie umiera.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

Prawdy, które każdy wiedzieć i wierzyć powinien.

I. O BOGU.

12. *Kto jest Bóg?*

Bóg jest to Pan nieba i ziemi, od którego wszystko dobre pochodzi.

13. *Gdzie jest Bóg?*

Bóg jest wszędzie: w niebie, na ziemi i na każdem miejscu.

14. *Czy wie Bóg wszystko?*

Tak jest, Bóg wie i widzi wszystko, nawet najskrytsze myśli.

15. *Czy można Boga widzieć?*

Nie, Boga widzieć nie można, bo jest Duchem i nie ma ciała.

16. *Czy miał Bóg kiedy początek?*

Nie, Bóg jest bez początku i bez końca — jest wiecznym.

17. *Czy jest więcej, niż jeden Bóg?*

Nie, tylko jest jeden Bóg.

II. O TRZECH OSOBACH W BOGU.

18. *Ile jest osób w Bogu?*

W Bogu są trzy Osoby: Ojciec, Syn i Duch św.

19. *Czy Ojciec jest Bogiem?*

Tak, Ojciec jest Bogiem.

20. *Czy Syn jest Bogiem?*

Tak, Syn jest Bogiem.

21. *Czy Duch św. jest Bogiem?*

Tak, Duch św. jest Bogiem.

22. *A jednakże czy tylko jest jeden Bóg?*

Tak, te trzy Osoby tylko jednym są Bogiem.

23. *Czy Ojciec jest starszym albo potężniejszym niż Syn?*

Nie, wszystkie trzy Osoby są przedwieczne, wszystkie są również potężne i doskonałe.

24. *Jak się nazywa jednem słowem Bóg jeden w trzech Osobach?*

Trójcą Przenajświętszą.

25. *Przez jaki znak wyznajemy naszą wiarę w Trójcę Przenajświętszą?*

Przez znak krzyża świętego, mówiąc: "w Imię Ojca i Syna i Ducha świętego. Amen."

III. O BOGU STWORZYCIELU I RZĄDCY CAŁEGO ŚWIATA.

§ 1. O świecie w ogólności.

26. *Czemu nazywamy Boga Stworzycielem świata?*

Ponieważ cały świat, t. j. niebo i ziemię, i wszystko, co na nich jest, stworzył.

27. *Co znaczy "stworzył?"*

"Stworzył" znaczy: z niczego coś uczynił.

28. *Przez co stworzył Bóg niebo i ziemię?*

Przez słowo swoje wszechmocne.

29. *Czy jest coś, czegoby Bóg nie mógł uczynić?*

Nie: Bóg może wszystko, co chce bez niczyjej pomocy uczynić.

30. *Jak nazywamy Boga, dlatego, że wszystko uczynić może?*

Nazywamy go "wszechmocnym."

31. *Co czyni Bóg, ażeby świat przez Niego stworzony w niwecz się nie obrócił?*

Utrzymuje świat i rządzi nim.

32. *Co znaczy: "Bóg utrzymuje świat"?*

Znaczy, że Bóg sprawia, iż świat tak długo trwa, jak jemu się podoba.

33. *Co znaczy: "Bóg rządzi światem"?*

Znaczy, że Bóg troszczy się o wszystko, wszystko prowadzi i kieruje wszystkiem podług Swego upodobania.

34. *Czy troszczy się też Bóg o nas?*

Tak jest, Bóg troszczy się o nas; od Niego bowiem pochodzi życie i zdrowie, pokarm i napój, mieszkanie i odzież, i wszystko dobre dla duszy i ciała.

35. *Dlaczego daje nam Bóg tyle dobrego?*

Bóg daje nam tyle dobrego, ponieważ jest naszym najlepszym Ojcem.

36. *Gdy Bóg tak dobrym jest dla nas, jakimi powinniśmy być względem Niego?*

Powinniśmy być Jego dobremi dziećmi, szczerze Go miłować.

§ 2. O Aniołach.

37. *Czy Bóg oprócz świata widzialnego, nic innego nie stworzył?*

Oprócz świata widzialnego stworzył Bóg także świat niewidzialny, t. j. bardzo wiele duchów, których Aniołami nazywamy.

38. *Jakimi byli Aniołowie, gdy ich Bóg stworzył?*

Wszyscy byli dobrymi i szczęśliwymi.

39. *Czy wszyscy Aniołowie pozostali na zawsze dobrymi i szczęśliwymi?*

Nie, wielu z nich zgrzeszyło i dla tego zostali strąceni do piekła i nazwani sa czartami, czyli złymi duchami.

40. *Jakimi są dla nas dobrzy Aniołowie?*

Dobrzy Aniołowie miłują nas i strzegą na duszy i ciele, i dlatego nazywają się Aniołami Stróżami.

41. *Co się należy za to Aniołom Stróżom?*

Powinniśmy ich wdzięcznie czczić i ich słuchać.

§ 3. O pierwszych ludziach i o grzechu pierworodnym.

42. *Które stworzenie Boskie na ziemi jest najprzedniejsze?*

Człowiek.

43. *Jakim sposobem stworzył Bóg człowieka?*

Utworzył ciało z ziemi. tchnął w nie duszę i tak stał się pierwszy człowiek.

44. *Z czego się więc człowiek składa?*

Z ciała i duszy.

45. *Co jest dusza?*

Dusza jest to duch nieśmiertelny i na obraz Boga stworzony, bez którego myśleć i żyć nie możemy.

46. *Co znaczy: "dusza jest to duch nieśmiertelny"?*

Znaczy, że dusza nigdy nie umiera.

47. *Jak się nazywali pierwsi ludzie, których Bóg stworzył?*

Pierwsi ludzie nazywali się Adam i Ewa.

48. *Czy pierwsi ludzie byli z początku dobrymi?*

Byli zupełnie dobrymi, świętymi i sprawiedliwymi.

49. *Czy byli też szczęśliwymi?*

Tak jest, żyli w raju bardzo szczęśliwie i mieli nigdy nie umierać.

50. *Czy pozostali na zawsze dobrymi i szczęśliwymi?*

Nie; zgrzeszyli, jedząc z owocu zakazanego i dla tego ukarał ich Bóg.

51. *Jak ukarał ich Bóg?*

Odjął im łaskę Swoją i prawo do nieba, wypędził ich z raju i skazał ich na wiele cierpień i śmierć.

52. *Czy ten grzech tylko Adamowi i Ewie zaszkodził?*

Nietylko Adamowi i Ewie zaszkodził, ale także przeszedł wraz z karą na wszystkich ludzi, tak, że teraz wszyscy w grzechu się rodzimy.

53. *Jak się nazywa grzech ten, w którym wszyscy się rodzimy?*

Grzechem pierworodnym.

54. *Czy nikt z ludzi nie był wolny od grzechu pierworodnego?*

Najświętsza Panna Marya była wolną od grzechu pierworodnego przez szczególniejszą łaskę Boską.

55. *Czy w grzechu pierworodnym moglibyśmy się dostać do nieba?*

Nie, bez Odkupiciela nie mógł się żaden człowiek dostać do nieba.

VI. O BOGU ODKUPICIELU.

§ 1. Narodzenie Pana Jezusa.

56. *Kto nas odkupił?*

Jezus Chrystus.

57. *Kto jest Jezus Chrystus?*

Jezus Chrystus jest to jednorodzony Syn Boga, który dla nas z nieba na ziemię zstąpił i stał się człowiekiem.

58. *Czy Jezus Chrystus jest Bogiem?*

Tak jest, Jezus Chrystus jest Bogiem prawdziwym i człowiekiem prawdziwym.

59. *Jak stał się Syn Boży człowiekiem?*

Przyjął na siebie duszę i ciało ludzkie.

60. *Jak dawno temu stał się Syn Boży człowiekiem?*

Prawie dwa tysiące lat.

61. *Gdzie stał się Pan Jezus człowiekiem?*

W Betlehem w stajence.

62. *Kto przybył złożyć pokłon Dzieciątku Jezus zaraz po narodzeniu?*

Nasamprzód przybyli pasterze z okolicy, potem przybyli Mędrcy, czyli trzej królowie ze Wschodu.

63. *Jakim sposobem dowiedzieli się pastrze i Mędrcy o narodzeniu Pana Jezusa?*

Pasterze dowiedzieli się o narodzeniu Pana Jezusa przez Anioła, a Mędrcy przez gwiazdę cudowną.

64. *Kto jest matką Pana Jezusa?*

Matką Pana Jezusa jest Najświętsza Panna Marya.

65. *Jak się z tego powodu nazywa Najświętsza Panna Marya?*

Nazywa się Matką Boską.

66. *Czy miał też Pan Jezus ojca?*

Jako człowiek nie miał Pan Jezus ojca.

67. *Czem był św. Józef względem Pana Jezusa?*

Św. Józef był opiekunem Pana Jezusa.

§ 2. Życie Pana Jezusa.

68. *Co się stało z Dzieciątkiem Jezus czternastego dnia po Jego Narodzeniu?*

Dnia czternastego został Pan Jezus w świątyni Jerozolimskiej ofiarowany.

69. *Czy Dzieciątko Jezus zostało zawsze w Jerozolimie?*

Nie; św. Józef i Matka Boska udali się z Dzieciątkiem do Egiptu, ponieważ król Heród chciał Je zabić.

70. *Gdzie spędził Pan Jezus Swoją młodość?*

W Nazaret, w domu Swych Rodziców, będąc im poddany.

71. *Czemu chciał Pan Jezus, Syn Boga samego, być poddanym?*

Chciał być poddanym, ażeby nauczać dzieci posłuszeństwa względem rodziców.

72. *Co uczynił Pan Jezus w dwunastym roku swego życia?*

W dwunastym roku swego życia poszedł Pan Jezus z rodzicami do Jerozolimy i był tam trzy dni w świątyni.

73. *Co uczynił Pan Jezus mając lat trzydzieści?*

Mając lat trzydzieści, zaczął Pan Jezus publicznie nauczać i cuda czynić.

74. *Czego nauczał Pan Jezus?*

Pan Jezus uczył tego wszystkiego, w co wierzyć, czego się spodziewać i co czynić mamy, ażeby być dobrymi i kiedyś się zbawić.

75. *Jakie cuda czynił Pan Jezus?*

Słowem jednem uspakajał wiatry i bałwany morskie, leczył choroby, wskrzeszał umarłych.

76. *Czemu czynił Pan Jezus cuda?*

Ażeby pokazać, że jest Synem Bożym.

§ 3. Śmierć Pana Jezusa.

77. *Dlaczego stał się Syn Boży człowiekiem?*

Syn Boży stał się człowiekiem, ażeby mógł za nas cierpieć i umrzeć; bo jako Bóg nie mógł ani cierpieć, ani umrzeć.

78. *Dlaczego chciał Syn Boży cierpieć i umrzeć?*
Chciał cierpieć i umrzeć, ażeby nas odkupić i zbawić.

79. *Od czego odkupił nas Pan Jezus przez Swoje cierpienie i Swoją śmierć?*
Odkupił nas od grzechu i wiecznego potępienia.

80. *Co cierpiał dla nas Pan Jezus?*
Cierpiał bardzo wiele wielkich mąk, a nakoniec poniósł śmierć krzyżową.

81. *Gdzie ukrzyżowano Pana Jezusa?*
Na górze Kalwaryi przy Jerozolimie.

82. *Kto skazał Pana Jezusa na śmierć krzyżową?*
Pontski Piłat, starosta rzymski.

83. *Jak cierpiał Pan Jezus?*
Pan Jezus cierpiał dobrowolnie, niewinnie i cierpliwie z niewymownego miłosierdzia i miłości ku nam

84. *Jak umarł Pan Jezus?*
Powiedział: "Ojcze! w ręce Twoje oddaję ducha mego," skłonił głowę i umarł.

85. *Za kogo umarł Pan Jezus?*
Za wszystkich ludzi bez wyjątku.

§ 4. Zmartwychwstanie i Wniebowstąpienie Pana Jezusa.

86. *Co się stało z Panem Jezusem po Jego śmierci?*
Ciało Jego zostało do grobu złożone, a dusza zstąpiła do otchłani, do dusz sprawiedliwych.

87. *Czy ciało Pana Jezusa na zawsze w grobie pozostało?*

Nie, dnia trzeciego powstał Pan Jezus z grobu chwalebnie z duszą i ciałem.

88. *Czy zaraz po zmartwychwstaniu udał się Pan Jezus do nieba?*

Nie, Pan Jezus był jeszcze po zmartwychwstaniu czterdzieści dni na ziemi i pokazywał się często uczniom swoim: czterdziestego dnia dopiero wstąpił w ich oczach do nieba.

89. *Czy i my dostać się możemy do nieba?*

Możemy, jeżeli w Pana Jezusa wierzyć, Jego przykazania pełnić i Jego życie naśladować będziemy.

V. O BOGU SĘDZIM.

90. *Czy w widzialnej postaci nigdy już Pan Jezus na ziemię nie zstąpi?*

Zstąpi na końcu świata.

91. *Czemu zstąpi Pan Jezus na ziemię na końcu świata?*

Ażeby wszystkich ludzi dobrych i złych sądzić.

92. *Jak się nazywa ten sąd na końcu świata?*

Nazywa się sądem powszechnym albo ostatecznym, ponieważ wtedy wszyscy ludzie razem sądzeni będą.

93. *Co się stanie przed sądem ostatecznym?*

Bóg wskrzesi umarłych do życia.

94. *Co uczyni Bóg po sądzie ostatecznym?*

Dobrych weźmie do nieba, a złych strąci do piekła.

95. *Co to jest piekło?*

Piekło jest to, podług wyrzeczenia Jezusa Chrystusa, ogień nieugaszony, wieczny płacz i zgrzytanie zębów.

96. *Czy oprócz sądu ostatecznego jest jeszcze inny sąd?*

Jest sąd szczegółowy, w którym każdy człowiek zaraz po śmierci sądzony bywa.

97. *Dokąd przychodzi dusza po sądzie szczegółowym?*

Przychodzi albo do nieba albo do piekła, albo do czyśca.

98. *Które dusze przychodzą do czyśca?*

Dusze sprawiedliwych, które jeszcze nie uczyniły wystarczającej pokuty.

99. *Czy po sądzie ostatecznym będzie czyściec?*

Po sądzie ostatecznym nie będzie czyśca, będzie tylko niebo i piekło.

O składzie apostolskim.

100. *Gdzie są zawarte te prawdy i reszta prawd, któr[e] wiedzieć powinniśmy?*

W dwunastu artykułach składu apostolskiego:

1. Wierzę w Boga Ojca, Wszechmogącego, Stworzyciela nieba i ziemi.

2. I w Jezusa Chrystusa, Syna Jego Jedynego, Pana naszego.

3. Który się począł z Ducha św., narodził się z Panny Maryi.

4. Umęczon pod Pontskim Piłatem, ukrzyżowan, umarł i pogrzebion.

5. Zstąpił do piekieł, trzeciego dnia zmartwychwstał.

6. Wstąpił na niebiosa, siedzi na prawicy Boga Ojca Wszechmogącego.

7. Ztamtąd przyjdzie sądzić żywych i umarłych.

8. Wierzę w Ducha Świętego.

9. Święty Kościół powszechny, Świętych obcowanie.

10. Grzechów odpuszczenie.

11. Ciala zmartwychwstanie.

12. Żywot wieczny. Amen.

101. *Kto cię więc stworzył?*

Bóg Ojciec mnie stworzył.

102. *Kto cię odkupił?*

Bóg Syn mnie odkupił.

103. *Kto cię uświęcił?*

Bóg Duch św. mnie uświęcił.

104. *Kto jest Duch święty?*

Duch św. jest to trzecia Osoba w Bogu, Bóg równie prawdziwy jak Ojciec i Syn.

105. *Dlaczego przedstawiają zwykle Ducha św. w postaci gołębicy?*

Ponieważ się objawił w postaci gołębicy przy chrzcie Chrystusa Pana w Jordanie.

106. *Dlaczego przedstawiają także Ducha św. w postaci ognistych języków?*

Ponieważ w postaci ognistych języków w Zielone Świątki na apostołów zstąpił.

107. *Przez co uświęca nas Duch św.?*

Przez łaskę Swoją św., której nam w Sakramentach św. udziela.

108. *Kto sprawuje dla nas Sakramenta św.?*

Kapłani Kościoła katolickiego.

109. *Co rozumiesz przez słowo: "Kościół katolicki"?*

Rozumiem przez to wszystkich chrześcijan na ziemi, którzy wyznają katolicką wiarę i są połączeni pod jedną wspólną głową Ojca św., czyli Papież

110. *Czy oprócz Papieża są jeszcze inni przełożeni Kościele?*

Są Biskupi, przełożeni nad biskupstwami, od kt rych zależą proboszczowie i inni kapłani.

111. *Czy tylko ci chrześcijanie, którzy są na ziemi, są sobą połączeni?*

Z chrześcijanami na ziemi są także duchowo po czeni błogosławieni w niebie i dusze w czyścu.

112. *Jak się nazywa to duchowe połączenie?*

Świętych obcowaniem.

113. *W jakim celu założył Chrystus Pan Kościół?*

Chrystus Pan założył na to Kościół, ażeby przez niego ludzi doprowadzić do żywota wiecznego.

114. *Jaką władzę dał Chrystus Pan w tym celu Kościołowi?*

Władzę odpuszczenia grzechów skruszonym grzesznikom.

115. *Co więc znaczą słowa składu apostolskiego: "wierzę w grzechów odpuszczenie"?*

Te słowa znaczą: że w Kościele katolickim można dostąpić odpuszczenia grzechów i kar za grzechy.

116. *Co znaczą słowa: "ciała zmartwychwstanie"?*

Te słowa znaczą: że ciała ludzkie w dzień ostateczny z duszą się połączą i z grobów powstaną.

117. *Co jest "żywot wieczny"?*

Żywot wieczny, jest to życie bez końca błogosławionych w niebie.

ROZDZIAŁ DRUGI.

Przykazania, które każdy pełnić powinien.

1. *Czy, aby się zbawić, dosyć jest wierzyć w to, czego nas Bóg nauczył?*

   Nie jest dosyć, trzeba także pełnić przykazania, które nam Bóg dał.

2. *Które przykazania są najgłówniejsze?*

   Najgłówniejsze przykazania są: przykazanie miłości Boga i przykazanie miłości bliźniego.

3. *Jak brzmi przykazanie miłości Boga?*

   Będziesz miłował Pana Boga twego z całego serca twego; z całej duszy twojej i ze wszystkich sił twoich.

4. *Dla czego mamy Boga miłować?*

   Dla tego mamy Boga miłować, że jest Najwyższem Dobrem, że wszystko dobre od Niego pochodzi.

5. *Jak mamy Boga miłować?*

   Mamy Go miłować nadewszystko.

6. *Po czem poznaje się, że Boga nadewszystko miłujemy?*

   Po tem, że unikamy złego i czynimy dobrze.

7. *Jak brzmi przykazanie bliźniego?*

   Będziesz miłował bliźniego twego, jak siebie samego.

8. *Kto jest naszym bliźnim?*

Każdy człowiek bez wyjątku, przyjaciel i nieprzyjaciel.

9. *Czemu mamy wszystkich bez wyjątku miłować?*

Ponieważ wszyscy ludzie są dziećmi Boga.

10. *Kiedy miłujemy bliźniego, jak siebie samych?*

Miłujemy bliźniego jak siebie, gdy wszystko to, co chcemy, aby nam ludzie czynili, im także czynimy.

11. *Gdzie zawarte jest to, jak Boga i bliźniego miłować mamy?*

W dziesięciu przykazaniach Boskich.

O dziesięciu przykazaniach Boskich w ogólności.

12. *Powiedz mi dziesięć przykazań Boskich.*

(Zobacz na stronie 4. Przykazania Boskie.)

13. *Od kogo mamy dziesięć przykazań Boskich?*

Od samego Boga, który je dał swemu słudze Mojżeszowi wśród błyskawic i grzmotu na górze Synai.

14. *Na czem napisał Bóg dziesięć przykazań?*

Na dwóch kamiennych tablicach.

15. *Które przykazania stały na pierwszej tablicy?*

Na pierwszej tablicy stały trzy pierwsze przykazania.

16. *Które przykazania stały na drugiej tablicy?*

Na drugiej tablicy stały pozostałe siedm przykazań.

§ 1. O trzech pierwszych przykazaniach.

17. *Co nakazuje nam Bóg w pierwszem przykazaniu?*
Nakazuje nam, abyśmy w Niego, jako Najwyższego Pana i Boga wierzyli, w Nim nadzieję pokładali, Jego nadewszystko miłowali i Jemu samemu cześć oddawali.

18. *Jak można w krótkich słowach wiarę, nadzieję i miłość wzbudzić?*
Następującym sposobem:
Wierzę w Ciebie, o mój Boże, jako w Odwieczną Prawdę!
Ufam w Tobie, o mój Boże, jako w Nieskończonem Miłosierdziu!
Miłuję Cię, o mój Boże, jako Najwyższe i Najlepsze Dobro!

19. *Czy pozwala także pierwsze przykazanie czcić Świętych i modlić się do nich?*
Pozwala, jest nawet rzeczą słuszną i sprawiedliwą Świętych czcić i do nich się modlić.

20. *Czem się różni cześć Boga od czci Świętych?*
Boga czcimy jako naszego Najwyższego Pana, a Świętych czcimy tylko jako przyjaciół Boga.

21. *Czem się różni modlitwa do Boga od modlitwy do Świętych?*
Do Boga modlimy się, ażeby nam jako Wszechmocny dopomagał, a do Świętych, ażeby się za nami do Boga przyczyniali.

22. *Czy godzi się też czcić obrazy Chrystusa Pana i Świętych Jego?*
Tak jest, jeżeli słuszną jest rzeczą, ażeby dziecko czciło obrazy rodziców swoich; tem więcej godzi się czcić obrazy Chrystusa Pana i Świętych.

23. *Czego zakazuje Bóg w drugiem przykazaniu swojem?*
Zakazuje: 1. Imię Swoje święte lekkomyślnie wymawiać.
2. Kląć i zelżywych słów używać.
3. Fałszywie i lekkomyślnie się przysięgać.

24. *Czy Bóg w drugiem przykazaniu zabrania znieważać tylko Swoje Imię święte?*
Nie tylko zabrania znieważać Swoje Imię, ale także imiona Świętych i przedmioty św., jak krzyż św., sakramenta i inne podobne.

25. *Co nakazuje trzecie przykazanie?*
Trzecie przykazuje:
1. W dzień święty, t. j. w Niedzielę pobożne uczynki pełnić, a mianowicie: słuchać Mszy św. i kazania.
2. Od ciężkich i grzesznych zabaw się wstrzymywać.

§ 2. O pozostałych siedmiu przykazaniach.

26. *Co nakazuje Bóg w czwartem przykazaniu?*
Nakazuje rodziców i przełożonych szanować, miłować i słuchać.

27. *Czego mają się spodziewać dzieci, które wiernie wypełniają czwarte przykazanie?*

W tem życiu opieki i błogosławieństwa Boskiego, a w drugiem życiu wiecznej szczęśliwości.

28. *Czego zakazuje Bóg w piątem przykazaniu?*

Zakazuje: 1. Zabójstwa i wszystko, co do zabójstwa prowadzi, jak: gniewu, nienawiści, kłótni, bijatyk. 2. Innych uwodzić do złego.

29. *Czy uwodzenie do złego prowadzi także do zabójstwa?*

Uwodzenie do złego prowadzi do zabójstwa na duszy, które jest gorsze od zabójstwa na ciele.

30. *Czego zakazuje Bóg w szóstem przykazaniu?*

Zakazuje wszelkiej nieczystości, t. j. wszystkiego, co jest przeciwne uczciwości i wstydliwości.

31. *Czego zakazuje Bóg w siódmem przykazaniu?*

Zakazuje kradzieży i wszystkiego, przez co bliźni na swoim majątku szkodę ponoszą.

32. *Czego zakazuje Bóg w ósmem przykazaniu?*

Zakazuje kłamstwa, obmowy i oszczerstwa bliźniego.

33. *Czego zakazuje Bóg w dziewiątem przykazaniu?*

Zakazuje dobrowolnych, bezwstydnych myśli i pożądliwości.

34. *Czego zakazuje Bóg w dziesiątem przykazaniu?*

Zakazuje dobrowolnego pożądania cudzego dobra.

O przykazaniach kościelnych.

35. *Czy chrześcijanie mają oprócz przykazań Boskich jeszcze inne przykazania zachowywać?*

Mają także zachowywać pięć przykazań kościelnych.

36. *Od kogo mamy te przykazania?*

Od przełożonych Kościoła katolickiego.

37. *Kto są przełożeni Kościoła katolickiego?*

Przełożeni Kościoła katolickiego są: Ojciec św. czyli Papież, który jest głową całego Kościoła, i biskupi katoliccy.

38. *Od kogo wzięli przełożeni Kościoła władzę ustanowienia przykazań?*

Od Chrystusa Pana.

39. *Wymień mi przykazania kościelne?*

(Zobacz na stronie 7. przykazania kościelne.)

40. *Czy też dzieci mają obowiązek słuchać Mszy św. i pościć?*

Wszystkie dzieci, przyszedłszy do rozumu, mają obowiązek w niedzielę i święta słuchać nabożnie Mszy św. i w dni postne od mięsa się wstrzymywać.

41. *Odkąd mają dzieci obowiązek chodzić do spowiedzi i komunii św.?*

Gdy są do spowiedzi i komunii św. dostatecznie przysposobione.

O przestąpieniu przykazań.

42. *Co popełnia ten, który przykazania Boskie albo kościelne przestępuje?*

Popełnia grzech.

43. *Ilorakim sposobem można zgrzeszyć?*

Można zgrzeszyć:

1. Przez złe myśli, pożądliwości, słowa i uczynki.
2. Także przez opuszczenie dobrego.

44. *Czy wszystkie grzechy są sobie równe?*

Nie, jedne grzechy są ciężkie, które nazywamy śmiertelnemi, drugie są lżejsze, które nazywamy powszedniemi.

45. *Które są główne grzechy, od których inne pochodzą?*

(Zobacz na stronie 10. grzechy główne.)

46. *Czy mamy tylko grzechów ciężkich bać się i wystrzegać?*

Nietylko grzechów ciężkich, lecz w ogóle wszystkich i najlżejszych grzechów mamy się bać i wystrzegać.

47. *Czemu mamy się wszystkich grzechów tak bardzo bać?*

Bo każdy grzech jest największem złem na świecie, którego więcej niż innego złego bać się trzeba.

48. *Czemu jest grzech tak wielkim?*

Bo grzech jest obrazą Boga i ściąga na nas karę Bożą.

49. *Jaką karę ściąga na nas grzech?*

Grzech śmiertelny ściąga na nas karę wieczną piekła; a grzech powszedni karę doczesną na tym świecie albo w czyścu.

ROZDZIAŁ TRZECI.

Środki łaski Bożej, których wszyscy używać powinni.

1. *Czy możemy o własnych siłach przykazania Boże wypełniać i zbawić się?*

Nie możemy; potrzeba nam do tego pomocy, czyli łaski Boskiej.

2. *Przez co dostępujemy łaski Boskiej?*

Łaski Boskiej dostępujemy głównie przez sakramenta św. i przez modlitwę.

O Sakramentach św.

3. *Kto ustanowił sakramenta św.?*

Pan nasz, Jezus Chrystus.

4. *Ile sakramentów ustanowił Jezus Chrystus?*

Jezus Chrystus ustanowił siedm sakramentów świętych.

5. *Jak się nazywają te sakramenta?*

(Zobacz na stronie 6. sakramenta św.)

6. *Gdzie otrzymujemy sakramenta św.?*

W Kościele katolickim.

7. *Który sakrament jest najpierwszym i najpotrzebniejszym?*

Pierwszym i najpotrzebniejszym sakramentem jest chrzest, który nas oczyszcza z grzechów i czyni miłemi dziećmi Boga.

8. *Na co jest ustanowiony sakrament bierzmowania?*
Ażeby nas wzmocnić do stałego wyznawania wiary naszej św.

9. *Który sakrament jest nam najpotrzebniejszy, gdybyśmy po chrzcie św. zgrzeszyli?*
Sakrament pokuty.

10. *Czego dostępujemy przez sakrament pokuty?*
Przez sakrament pokuty dostępujemy odpuszczenia popełnionych po chrzcie św. grzechów.

11. *Który sakrament jest najświętszy ze wszystkich sakramentów?*
Ciało i krew Pańska, czyli Sakrament Ołtarza.

12. *Czemu jest Sakrament Ołtarza najświętszym ze wszystkich sakramentów?*
Bo w Sakramencie Ołtarza (w Hostyi św.) jest Najświętszy Pan nasz, Jezus Chrystus, jako Bóg i człowiek prawdziwie obecnym.

13. *Kiedy staje się Jezus Chrystus w najświętszej Hostyi obecnym?*
W czasie Mszy św., podczas przemienienia czyli konsekracyi.

14. *Co jest Msza św.?*
Msza św. jest to niekrwawa ofiara Pana naszego i Zbawiciela Jezusa Chrystusa.

15. *Co czyni pobożne dziecko w czasie Mszy św.?*
Pobożne dziecko klęczy w czasie Mszy św. i wielbi Jezusa obecnego w Najświętszym Sakramencie

16. *Na co jest ustanowiony sakrament ostatniego olejem namaszczenia?*
Na pociechę i zbawienie chorych.

17. *Na co jest ustanowiony sakrament kapłaństwa?*
Ażeby tym, którzy zostają kapłanami, władzy i łaski kapłańskiej udzielić.

18. *Na co jest ustanowiony sakrament małżeństwa?*
Ażeby tym, którzy w związki małżeńskie wstępują, udzielić łaski potrzebnej do godnego wypełniania obowiązków małżeńskich.

O modlitwie.

19. *Co znaczy modlić się?*
Modlić się, jest duszę swoją wznieść do Boga.

20. *Czemu się modlimy?*
Modlimy się, ażeby, albo Boga wielbić, albo Mu dzięki składać, albo Go o co prosić.

21. *Jak mamy się modlić?*
Mamy się modlić nabożnie i z ufnością.

22. *Kiedy modlimy się nabożnie?*
Gdy się z serca modlimy i wszystkie roztargnione myśli wedle sił od siebie oddalamy.

23. *Czy możemy się spodziewać, że Bóg naszej pobożnej modlitwy wysłucha?*
Nie tylko możemy, ale mamy się spodziewać, że Bóg nas wysłucha, jeżeli to, o co prosimy, jest dla nas zbawieniem.

24. *Dlaczego mamy się tego spodziewać?*

Dlatego, że nam to Bóg przez Syna Swego Jezusa Chrystusa przyobiecał.

25. *Czy modlitwa jest potrzebną?*

Modlitwa jest potrzebną do dostąpienia łaski i błogosławieństwa Boskiego i szczęśliwości wiecznej.

26. *Kiedy mamy się modlić?*

Mamy się często modlić, a mianowicie: rano i w wieczór, przed jedzeniem i po jedzeniu, gdy dzwonią na Anioł Pański, w kościele i w pokusie do złego.

§ 1. O modlitwie Pańskiej.

27. *Która modlitwa jest najprzedniejszą?*

Najprzedniejszą modlitwą jest Ojcze - nasz, czyli modlitwa Pańska.

28. *Czemu nazywa się Ojcze-nasz modlitwą Pańską?*

Ponieważ Chrystus Pan jej nauczał i nią modlić się przykazał.

29. *Powiedz mi Ojcze-nasz.*

"Ojcze nasz, któryś jest" i t. d.

30. *Z czego składa się Ojcze-nasz?*

Ojcze nasz składa się ze wstępu i siedmiu próśb.

31. *Powiedz mi wstęp.*

"Ojcze nasz, któryś jest w niebiesiech."

32. *O co prosimy w pierwszej prośbie: "święć się Imię Twoje"?*

W pierwszej prośbie prosimy o to, ażeby Imię Boże nie tylko nigdy nie było znieważonem, lecz owszem, coraz bardziej poznawanem i czczonem.

33. *O co prosimy w drugiej prośbie: "przyjdź królestwo Twoje"?*

W drugiej prośbie prosimy mianowicie o to, abyśmy się wszyscy do nieba dostali.

34. *O co prosimy w trzeciej prośbie: "Bądź wola Twoja, jako w niebie, tak i na ziemi"?*

W trzeciej prośbie prosimy o łaskę, abyśmy i wszyscy ludzie, wolę Boską na ziemi tak pełnili, jak ją pełnią aniołowie w niebie.

35. *O co prosimy w czwartej prośbie: "chleba naszego powszedniego daj nam dzisiaj"?*

W czwartej prośbie prosimy, aby nam Bóg dał to, czego nam codziennie dla duszy i ciała potrzeba.

36. *O co prosimy w piątej prośbie: "odpuść nam nasze winy, jako i my odpuszczamy naszym winowajmo"?*

W piątej prośbie prosimy o to, ażeby nam Bóg grzechy nasze tak przebaczył, jak my przebaczamy tym, którzy nas obrażają.

37. *O co prosimy w szóstej prośbie: "I nie wódź nas na pokuszenie"?*

W szóstej prośbie prosimy o to, ażeby Bóg pokusy do złego od nas odwrócił, albo przynajmniej skutecznej łaski do ich pokonania udzielił.

38. *O co prosimy w siódmej prośbie: "ale nas zbaw od złego"?*

W siódmej prośbie prosimy o to, ażeby nas Bóg od wszelkiego złego zachował, a mianowicie od grzechu i wiecznego potępienia.

O pozdrowieniu Anielskiem.

39. *Co zaswyczaj odmawiamy po Ojcze-nasz?*

Ku czci Matki Boskiej modlitwę, zwaną pozdrowieniem Anielskiem, czyli Zdrowaś Marya.

40. *Z ilu części składa się pozdrowienie Anielskie?*

Z dwóch części: z modlitwy uwielbienia i z prośby.

41. *Z czego składa się modlitwa uwielbienia?*

Modlitwa uwielbienia składa się:.

2 1. Ze słów Archanioła Gabryela: "Zdrowaś Maryo, łaskiś pełna, Pan z Tobą, błogosławionaś Ty między niewiastami."

2. Ze słów św. Elżbiety: "i błogosławion owoc żywota Twojego," do czego dodajemy Imię Jezus.

42. *Kiedy powiedział Archanioł Gabryel te słowa?*

Gdy Najświętszej Pannie zwiastował, że będzie Matką Bożą.

43. *Kiedy powiedziała św. Elżbieta wspomniane słowa?*

Gdy N. Panna Marya po zwiastowaniu Anielskiem ją odwiedziła.

44. *Z czego składa się prośba?*

Ze słów, które Kościół dodał: "Święta Maryo, Matko Boża, módl się za nami grzesznymi teraz i w godzinę śmierci naszej. Amen.

45. *Dlaczego chce Kościół, abyśmy Najświętszą Pannę Maryę szczególnie czcili i do Niej się modlili?*

1. Ponieważ Najświetsza Panna jest Matką Bożą; 2. Ponieważ wszystkich Aniołów i Świętych łaską Boską i świętością bardzo przewyższa; 3. Ponieważ Swoją przyczyną najwięcej wyjednać może.

Dodatek 1.

Nauka dla dzieci, przystępujących do pierwszej spowiedzi św.

1. *Co jest sakrament pokuty?*

Sakrament pokuty jest to ten sakrament, w którym kapłan w imieniu Boga odpuszcza grzechy grzesznikowi, za nie serdecznie żałującemu, szczerze ich się spowiadającemu i obiecującemu za nie zadosyćuczynienie.

2. *Kiedy dał Chrystus Pan władzę odpuszczenia grzechów?*

Gdy po Swem zmartwychwstaniu na Apostołów tchnął i rzekł: "Odbierzcie Ducha św., którym odpuścicie grzechy, będą im odpuszczone, a którym zatrzymacie, będą im zatrzymane.

3. *Czy mogą być wszystkie grzechy odpuszczone?*

Tak jest: mogą być odpuszczone wszystkie po chrzcie popełnione grzechy, jeżeli człowiek należycie ich się wyspowiada.

4. *Czemu mamy spowiadać się z grzechów, ażeby dostać odpuszczenia?*

Ponieważ Chrystus Pan ustanawiając sakrament pokuty, żądał tego.

5. *Ile warunków należy do godnego przyjęcia sakramentu pokuty?*

Pięć: 1. Rachunek sumienia; 2. Żal za grzechy; 3. Mocne przedsięwzięcie poprawy; 4. Spowiedź czyli wyznanie grzechów; 5. Zadosyćuczynienie.

§ 1. O rachunku sumienia.

6. *Co znaczy robić rachunek sumienia?*

Robić rachunek sumienia jest to zastanawiać się nad swojemi grzechami, aby je dobrze poznać.

7. *Od czego trzeba zacząć rachunek sumienia?*

Od wezwania Ducha św. na pomoc; bo bez pomocy Ducha św. nie możemy naszych grzechów ani dobrze poznać, ani ich się wyspowiadać, ani też za nie tak żałować, jak tego nasze zbawienie wymaga.

8. *Jak można odbyć rachunek sumienia?*

Przechodząc z kolei przykazania Boskie i Kościelne, także grzechy główne i przytem pytając się czyśmy myślą, uczynkiem i opuszczeniem dobrego nie zgrzeszyli.

9. *Jak mogą sobie dzieci grzechy łatwo przypomnieć?*

Jeżeli sobie rozważą, jak się zachowywały w kościele, w szkole, w domu względem rodziców i rodzeństwa, na ulicy lub w polu, będąc zupełnie same i z innemi.

10. *Czy trzeba też sobie przypomnieć liczbę i okoliczności grzechów?*

Trzeba przynajmniej przy śmiertelnych grzechach.

§ 2. O żalu.

11. *Co jest żal?*

Żal jest to ból duszy i obrzydzenie sobie popełnionych grzechów.

12. *Jakim powinien być żal, ażeby grzechy mogły być odpuszczone?*

Powinien być: 1. Wewnętrznym; 2. Powszechnym; 3. Nadprzyrodzonym.

13. *Kiedy jest żal wewnętrznym?*

Gdy nie tylko słowami żałujemy za grzechy, ale w sercu jako największem złem niemi się brzydzimy i szczerze pragniemy, abyśmy ich byli nie popełnili.

14. *Kiedy jest żal powszechnym?*

Gdy za wszystkie popełnione grzechy żałujemy, albo przynajmniej za grzechy śmiertelne.

15. *Kiedy jest żal nadprzyrodzony?*

Gdy za grzechy nie dla tego żałujemy, żeśmy dla nich ponieśli szkodę doczesną; lecz dla tego, żeśmy niemi Boga obrazili, na piekło sobie zasłużyli, łaskę Boską i prawo do nieba utracili.

16. *Co więc trzeba czynić, aby wzbudzić żal nadprzyrodzony?*

Trzeba z pomocą łaski Boskiej rozważać pobożnie:
1. Na jak wielką karę Bożą przez grzechy sobie zasłużyliśmy;

2. Jak bolesną śmiercią Pan Jezus dla grzechów naszych na krzyżu umarł.

3. Jak bardzo grzech każdy Boga, naszego Ojca najlepszego, obraża.

17. *Iloraki jest żal nadprzyrodzony?*

Żal nadprzyrodzony jest dwojaki: doskonały i niedoskonały.

18. *Kiedy jest żal doskonały?*

Gdy się grzechem więcej, niż każdem innem złem brzydzimy jedynie dla tego, że obrażamy Boga, Najwyższe Dobro.

19. *Kiedy jest niedoskonały?*

Gdy tylko obawa piekła i utraty nieba, albo brzydkość grzechu nas do tego pobudza, abyśmy grzech nienawidzili i już więcej Boga nie obrażali.

20. *Czy żal koniecznie powinien być doskonały?*

Do ważności spowiedzi nie potrzeba koniecznie, aby żal był doskonałym; lecz trzeba się jednak o taki żal starać.

21. *Kiedy trzeba, przyjmując Sakrament pokuty, wzbudzić żal?*

Trzeba go wzbudzić przed spowiedzią albo przynajmniej przed rozgrzeszeniem kapłańskiem.

§ 3. O przedsięwzięciu poprawy.

22. *Co powinno być z żalem połączone?*

Z żalem powinna być połączoną: 1. Nadzieja przebaczenia; 2. Przedsięwzięcie poprawy.

23. *Co jest przedsięwzięcie poprawy?*

Jest to mocna wola poprawienia życia i już nie grzeszenia.

24. *Jakie powinno być przedsięwzięcie poprawy?*

Powinno być takie, jak żal: 1. Szczere. 2. Powszechne. 3. Nadprzyrodzone.

25. *Dla czego powinien być gotów ten, który ma szczere przedsięwzięcie poprawy?*

Powinien być gotów:

1. Przynajmniej wszystkich ciężkich grzechów i najbliższych sposobności do grzechu unikać; 2. Potrzebnych do poprawy środków używać; 3. Za grzechy zadosyćuczynić i wyrządzone szkody wynagrodzić.

26. *Co rozumiemy przez najbliższą sposobność do grzechu?*

Rozumiemy przez to każdą osobę, każde towarzystwo, każdą zabawę i t. p., które nas zazwyczaj do grzechu przywodziły, lub nas przywieść mogą, jeżeli ich unikać nie będziemy.

27. *Jak można obudzić żal doskonały i niedoskonały razem z przedsięwzięciem poprawy?*

Następującym sposobem:

Żałuję, o mój Boże, z całego serca za wszystkie grzechy moje, nie tylko dla tego, żem na karę przez nie zasłużył, lecz głównie dla tego, żem obraził Ciebie, mego Pana i Boga, Stwórcę i Odkupiciela, Najwyższe i miłości Najgodniejsze Dobro, Ciebie, którego teraz nadewszystko miłuję. — Postanawiam sobie mocno, żebym już grzechem Cię nie obrażał i pilnie sposobności do grzechu unikał.

§ 4. O spowiedzi.

28. *Co jest spowiedź?*

Spowiedź jest to w skrusze serca uczynić wyznanie grzechów przed kapłanem, ażeby dostąpić ich odpuszczenia.

29. *Jaką powinna być spowiedź?*

Spowiedź powinna być: 1. Zupełną; 2. Szczerą; 3. Wyraźną.

30. *Kiedy jest spowiedź zupełną?*

Spowiedź jest zupełną, gdy się spowiadamy przynajmniej z wszystkich ciężkich grzechów wraz z liczbą i okolicznościami, które pamiętamy.

31. *Jeżeli nie wiemy dobrze liczby grzechów, cóż trzeba czynić?*

Trzeba grzechy w takiej liczbie podać, jaka nam się najodpowiedniejszą wydaje i mówić n. p. popełniłem ten grzech, co dzień (albo co tydzień, albo co miesiąc) mniej więcej tyle... razy.

32. *Czy trzeba się także grzechów powszednich spowiadać?*

Nie ma ścisłego obowiązku spowiadać się grzechów powszednich; lecz jest dobrze i zbawiennie czynić to.

33. *Kiedy jest spowiedź szczerą?*

Spowiedź jest szczerą, gdy się tak spowiadamy, jak się przed Bogiem winnymi być czujemy, niczego nie tając, ani nie zmniejszając.

34. *Co powinien, spowiadający się, rozważyć, gdy się wstydzi szczerze się spowiadać?*

Powinien rozważyć, że jest lepiej, wyspowiadać się grzechów przed kapłanem, który ze spowiedzi nic wydać nie może, niż żyć niespokojnie w grzechach, nieszczęśliwie umrzeć i dnia ostatecznego przed całym światem być zawstydzonym.

35. *Co trzeba czynić, gdy się w spowiedzi jaki grzech opuściło, który wypadało powiedzieć?*

1. Jeżeli się jaki grzech opuściło nieumyślnie, trzeba go w następnej spowiedzi wyznać,
2. Jeżeli zaś umyślnie, trzeba nadto wszystkie poprzedzające złe spowiedzi powtórzyć.

36. *Kiedy jest spowiedź wyraźną?*

Spowiedź jest wyraźną, gdy się tak spowiadamy, że spowiednik wszystko, dobrze zrozumieć może.

37. *Jak się zaczyna spowiedź?*

Robi się znak krzyża św. i mówi się: "Ja grzeszny człowiek spowiadam się, wyznaję Bogu Wszechmogącemu i tobie Ojcze duchowny, żem często i bardzo zgrzeszył myślą, mową, uczynkiem i opuszczeniem dobrego — a mianowicie: oskarżam się, że jak tylko zasięgnę pamięcią, albo (bywszy już dawniej u spowiedzi) od ostatniej spowiedzi, którą odbyłem..., następującemi grzechami Pana Boga obraziłem.

38. *Jak się kończy spowiedź?*

"Za te i zgoła za wszystkie moje grzechy żałuję z całego serca, dla tego, że niemi Boga Najwyższe i Najlepsze Dobro, które teraz nadewszystko miłuję, obraziłem. Postanawiam sobie mocno z pomocą Bożą szczerze się poprawić i już więcej nie grzeszyć. Proszę o zbawienną pokutę i rozgrzeszenie, jeżelim go godzien."

39. *Co trzeba potem czynić?*

Trzeba uważać na napomnienia kapłana i na pokutę, którą nadaje, gdy się o co pyta, szczerze i pokornie mu odpowiadać.

(Nie trzeba od konfesyonału prędzej odejść, dopóki kapłan nie da znaku do odejścia.)

§ 5. O zadośćuczynieniu.

40. *Co rozumiemy przez zadosyćuczynienie w sakramencie pokuty?*

Jestto wypełnienie nadanej przez spowiednika pokuty.

41. *Na co nadaje spowiednik pokutę?*

Nadaje ją: 1. Ku odpokutowaniu kar doczesnych; 2. Ku poprawie życia.

42. *Czy Bóg razem z grzechami nie odpuszcza wszystkich kar?*

Karę wieczną odpuszcza Bóg zawsze razem z grzechami, lecz nie zawsze odpuszcza karę doczesną

43. *Jaka kara nazywa się doczesną?*

Kara doczesna jest ta, którą albo w tem życiu, albo w czyścu mamy odcierpieć.

44. *O czem trzeba poszczególnie pamiętać?*

O tem, ażeby się szczerze poprawić i grzechów nowych nie popełniać. "Jesteś zdrów, nie grzesz więcej, aby cię co gorszego nie spotkało." (Św. Jan V., 14.)

Dodatek 2.

Nabożeństwo przy spowiedzi św.

Wezwanie Ducha św.

Oto przychodzę teraz, mój Boże i Najdobrotliwszy Ojcze, z najszczerszem postanowieniem odprawienia dobrej spowiedzi. Lecz ponieważ czuję, że bez Twojej pomocy nic uczynić nie mogę, błagam Cię gorąco, ześlij do mojego biednego serca Ducha św. z łaską Jego świętą.

Przyjdź Duchu św. i oświeć mnie, abym grzechy moje dobrze poznał, serdecznie za nie żałował, ich się szczerze wyspowiadał i zupełnie się poprawił.

Ojcze nasz i t. d. Zdrowaś Marya i t. d.

Rachunek sumienia.

Rozważ teraz pilnie, kiedy i jak ostatnią spowiedź odbyłeś, i czy nadaną odprawiłeś pokutę. Potem roz-

trząsaj twoje sumienie podług przykazań Boskich, kościelnych i 7 grzechów głównych.

I. Przykazanie B. Czym o jakiej prawdzie wiary dobrowolnie nie powątpiewał albo się chętnie nie przysłuchiwał mowom bluźniącym religii św.? Czym nie zgrzeszył zuchwale w nadziei miłosierdzia Boskiego? Czym nie zaniedbywał obudzać aktów wiary, nadziei i miłości? Czym rano, w wieczór, przed jedzeniem i po jedzeniu się modlił, i czym się nabożnie modlił? Czym się nie wstydził przeżegnać się, wodą święconą się pokropić, do pacierza uklęknąć, ręce złożyć i t. p.?

II. Przykazanie B. Czym nie wymawiał w płochości, w niecierpliwości lub gniewie świętych imion: Boga, Jezusa, Maryi albo Świętych Pańskich? Czym w gniewie lub w niecierpliwości nie klął? Czym fałszywie lub lekkomyślnie się nie przysięgał? Czym przeciwko Bogu nie szemrał lub nie skarżył się? Czym o rzeczach świętych i obrzędach kościelnych pogardliwie nie mówił?

III. Przykazanie B. Czym w niedzielę i święta był na Mszy św. i na kazaniu, i ich nabożnie słuchał? Czym się na Mszę św. i na kazanie umyślnie nie spóźniał? Czym wśród Mszy św. i kazania o czem innem nie myślał,nie śmiał się, nie rozmawiał i nie oglądał się niepotrzebnie?

IV. Przykazanie B. Czym nie był względem rodziców albo innych przełożonych, albo starszych osób niegrzecznym, hardym, nieposłusznym i czym ich ciężko nie obraził, nie zasmucił lub nie rozgniewał? Czym ich u-

pomnieniami nie gardził, im źle nie życzył, ich nie przezywał, albo nawet ręki przeciw nim nie podniósł? Czym ze sędziwych ludzi nie szydził?

V. Przykazanie B. Czym innych lub rodzeństwa nie przezywał, z nimi się nie kłócił, ich nie bił, albo na nich kamieniami nie rzucał? Czym nie był przykry i dokuczliwy dla sług i niemiłosiernym dla biednych? Czym innych do gniewu nie drażnił? Czym się nie unosił gniewem lub chęcią zemsty? Czym nie złorzeczył sobie i innym? Czym bez potrzeby na niebezpieczeństwo życia się nie narażał? Czym zwierząt w swawoli nie dręczył? Czym innych do złego nie nakłaniał albo nie miał chęci nakłaniać? Czym innym do złego nie dopomagał, albo czym ich nie pochwalał, gdy co złego zrobili? Czym innych słowem lub przykładem złego nie uczył? Czym nie dawał powodu do swarów i kłótni?

VI. i IX. Przykazanie B. Czym nie spoglądał ciekawie na przedmioty nieskromne lub nieprzyzwoite? Czym o takich przedmiotach nie rozmawiał, nie czytał, rozmów o nich chętnie nie słuchał, im nie przytakiwał? Czym nie miał nieskromnych i nieczystych pożądań? Czym był wobec innych dzieci lub ludzi przy ubieraniu, albo rozbieraniu się dość skromnym? Czym sobie nie pozwalał nieprzyzwoitych i nieskromnych żartów, zabaw albo czy jakich innych nieskromności nie czyniłem sam albo z drugimi?

VII. i X. Przykazanie B. Czy nie kradłem owocu pieniędzy albo czego innego, albo czy nie miałem chęci

skradzenia czego? Czym nie odbierał i nie zatrzymał u siebie rzeczy skradzionych? Czym nie wyrządził szkody w lesie, w polu, na łąkach, w drzewach, w płotach i t. p.? Czym czego bez wiedzy i woli rodziców nie rozdał?

VIII. Przykazanie B. Czym nie kłamał? Czym przez kłamstwo komu nie zaszkodził? Czy kłamstwo nie stało się moim nałogiem? Czym bliźniego fałszywie nie oskarżył i wobec innych nie oczerniał? Czym to uczynił z nienawiści i zazdrości? Czym nie wygadał tego, o czem powinienem był milczeć? Albo czym przeciwnie nie milczał na błędy, które trzeba było przed rodzicami albo nauczycielami wyjawić?

Przykazania kościelne. Czym w dniach zakazanych nie jadł mięsa? Czym to uczynił z zapomnienia, czy łakomstwa, czy z lekceważenia przykazania kościelnego?

Grzechy główne. Czym nie był pyszny z urody, z ubioru, ze stanu albo bogactwa rodziców? Czym się nie uważał za lepszego od innych, i czym nimi dlatego nie gardził; czym z nich nie szydził albo się nie wyśmiewał? Czym się uczył albo modlił tylko dlatego, aby mnie inni chwalili? Czym nie był skąpy dla rodzeństwa i niemiłosierny dla ubogich? Czym nie był zazdrosny i nie był smutny, gdy się drugim dobrze powodziło? Albo czym się nie cieszył, gdy ich kara lub nieszczęście spotkało? Czym nie był niewstrzemięźliwy w jedzeniu i piciu, jedząc za wiele albo jedząc rzeczy zdrowiu szkodliwe? Czym w nauce nie był opieszałym i leniwym? Czym cza-

su nie tracił na zabawy i spacery niepotrzebne? Czym bez potrzeby szkoły nie opuszczał? Czym w szkole był uważny i nie przeszkadzał moim współuczniom przez rozmowę lub innym sposobem? Czym nie oszukiwał nauczycieli, odpisując zadania szkolne, dając innym odpisywać lub podpowiadać?

Żal i przedsięwzięcie poprawy.

Przypomniawszy sobie wszystkie grzechy, rozważ teraz nabożnie:

1. Na jakie kary Boskie w tem i przyszłem życiu zasłużyłeś? Przypomnij sobie, ile to źli aniołowie i potępieni w piekle cierpią, albo wspomnij na mękę dusz w czyścu zostających. Cóżby się z tobą stało, gdyby cię Bóg był w równy sposób ukarał? Rozważ więc, coś czynić powinien, jeżeli chcesz na przyszłość być prawdziwie dzieckiem Boga Ojca niebieskiego i kiedyś do nieba się dostać.

2. Wystaw sobie Pana Jezusa na krzyżu, jak przybity do niego na rękach i nogach gwoździmi, jak cierniem ukoronowany, ranami i krwią okryty, za ciebie cierpiał i umarł. Patrz, moje dziecko, grzechy twoje to sprawiły; bo dla grzechów twoich musiał Zbawiciel świata tyle cierpieć i na krzyżu umrzeć! Czyż więc nie powinno rozboleć serce twoje, żeś grzech popełnił?

3. Przypomnij też sobie te liczne i wielkie dobrodziejstwa, któremi cię Bóg obdarzył. Od niego masz życie, zdrowie, pokarm codzienny i odzież, dobrych rodziców i świętego Anioła Stróża; Jemu to zawdzięczasz, żeś nie jest poganinem ani żydem, lecz dzieckiem świętego katolickiego Kościoła. O jakże niewdzięcznem byłbyś dzieckiem, gdybyś nie przestał obrażać tak dobrego Ojca, który zarazem jest Najwyższem Dobrem, i gdybyś Go nie chciał nadewszystko miłować.

Rozważywszy to wszystko, obudź żal najdoskonalszy podług tego, jakeś się w katechizmie nauczył. A jeżeli jeszcze dosyć czasu do spowiedzi ci pozostanie, zmów następującą modlitwę:

Modlitwa przed spowiedzią.

O mój Najmiłościwszy Boże i Zbawicielu, Jezu Chryste, oto ja nędzne grzeszne dziecko Twoje u stóp Twoich! Jakiż wstyd mnie ogarnia! Tyś mi tyle dobrego wyświadczył, Sam z nieba na ziemię zstąpiłeś i niewymownie wiele mąk wycierpiałeś, nakoniec życie Swoje za mnie wydałeś, a ja byłem tak niewdzięcznym i tyle złego przeciw Tobie uczyniłem! Gdybyś mnie był ukarał, jak złych Aniołów za pierwszym ich grzechem ukarałeś, ach, jak nieszczęśliwym byłbym teraz i na całe wieki! Lecz Ty byłeś zawsze i być nie przestaniesz pełnym miłości i miłosierdzia dla mnie, niewdzięcznika! O mój najdobrotliwszy Jezu, jakże mocno boleję, żem Cię tak czę-

sto i tak bardzo obraził! Jakże chciałbym teraz, abym Ciebie, który jesteś Najwyższem i miłości Najgodniejszem Dobrem, z całego serca zawsze był miłował! Nienawidzę i brzydzę się wszystkimi grzechami i obiecuję Ci mój Boże, że się prawdziwie poprawię. Odtąd nadewszystko miłować Cię i wszelkiej sposobności do grzechu unikać będę, ażebym na nowo w dawne grzechy nie popadł.

Najświętsza Maryo Panno, Matko Boża, przyczyń się za mną, ażebym tę spowiedź świętą dobrze odbył i odpuszczenia grzechów dostąpił. Bądź też zawsze przy mnie, św. Aniele, Stróżu mój, abym od tej chwili żadnego grzechu nie popełnił, i jak najpobożniej żył. Amen.

Modlitwa po spowiedzi.

O Boże Ojcze mój, jak niewymowną jest Twoja dobroć względem mnie. Dla zasług Syna Twojego, Jezusa Chrystusa, odpuściłeś mi grzechy moje przez usta kapłana, zastępcę Twego. Znowu jestem miłem Tobie dzieckiem! Przeto cześć, chwała i dzięki niech Ci za to będą. Odtąd pilnie na siebie uważać będę, ażebym do dawnych grzechów nie wrócił. Pobłogosław, Ojcze Niebieski, temu pobożnemu postanowieniu memu i dodaj mi siły, ażebym go wiernie do śmierci dochował!

Błagam Cię o to przez krew najdroższą Jezusa Chrystusa, która dla mnie na krzyżu płynęła, i przez przyczynę Najświętszej Maryi Panny i wszystkich Świętych. Amen.

Odnowienie przymierza chrztu św.

O Boże, z nieskończonej miłości Twojej zostałem jeszcze jako niemowlę we chrzcie św. z grzechów oczyszczony, łaską Twoją św. uświęcony i pomiędzy członków Kościoła Twego św. policzony.

Z radością wyznaję Cię, w Trójcy św. jedynego Boga i chcę podług tej świętej, jedynie do zbawienia prowadzącej wiary żyć i umrzeć w świętym Twoim katolickim Kościele!

Wyrzekam się na nowo wszystkich grzechów, szatana, wszystkiej pychy i spraw jego i przyrzekam Ci, o mój Boże, że wszystkie Twoje przykazania wiernie pełnić będę i Ciebie nadewszystko miłować, a wszystkich ludzi jako siebie samego.

Błagam Cię, wzbudź i odnów we mnie łaskę Twoją św., którą mi dałeś we chrzcie św., przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

KONIEC.